

รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

The Model to Build Strength Community According to Buddhist Approach of
Community Enterprise of Weaving Group at Meawa Subdistrict, Thoen District,
Lampang Province

พระครูประจักษ์นพกิจ¹, พระครูสิริธรรมบัณฑิต², สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์³

Phrakru Prajaknoppakit ¹, Phrakrusirithammabandit ², Somchan Sripraschayanon³

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Buddhist Program, Nakornlampang Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Author for Correspondence: Email: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง 2) ศึกษากระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง 3) เสนอรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลวิจัยพบว่า 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าเกิดจากการร่วมตัวกันเป็นกลุ่มแล้วจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนโดยการอาศัยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษในการทอผ้าลายชุมชน และนำมาดัดแปลงเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนจนได้รับรางวัลคัดสรรการผลิตผ้าทอระดับ 4 ดาว ด้วยเทคนิคการทออาศัยธรรมชาติตามหลักภูมิปัญญาท้องถิ่น จนกลุ่มทอผ้าสามารถพึ่งพาตนเอง สร้างรายได้จากการผ้าทอที่มีลวดลายอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง

2) กระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า มีอยู่ 6 ประการ ได้แก่ 1) การหาแนวร่วมทางความคิด 2) การจัดตั้งกลุ่มตามพระราชบัญญัติ 3) การบริหารจัดการกลุ่มให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และ 6) ภาควิชาการกลุ่มผ้าทอ

3) รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ได้แก่ 1) รูปแบบการพึ่งพาตนเอง ได้แก่ (1.1) การผลิตและเครื่องมือตามภูมิความรู้ตนเอง (1.2) การถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลัง (1.3) การส่งเสริมอาชีพผ้าทอเป็นอาชีพหลัก (1.4) การสร้างความร่วมมือ 2) รูปแบบการพึ่งพาตนเองตามหลักทฤษฎี TERMS ได้แก่ (2.1) ชุมชนใช้นวัตกรรมเพื่อช่วยการเพิ่มปริมาณและคุณภาพสินค้า (2.2) วิสาหกิจ

ชุมชนสามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเอง (2.3) มีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (2.4) วิสาหกิจชุมชนมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน (2.5) วิสาหกิจชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและอารมณ 3) รูปแบบการส่งเสริมความเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธ ได้แก่ (3.1) สมาชิกกลุ่มรู้จักการเสียสละสิ่งของ ความรู้และการปฏิบัติที่ดี (2.2) สมาชิกใช้คำพูดสุภาพและให้กำลังใจกันและกัน (3.3) สมาชิกรู้จักการบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น (3.4) สมาชิกวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย คอยช่วยเหลือและอนุเคราะห์กัน

คำสำคัญ: รูปแบบ; ชุมชนเข้มแข็ง; วิสาหกิจชุมชน

Received:04/08/2566, Revised: 22/08/2566,Accepted:26/08/2566

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the context of weaving group community enterprise in Mae Wa Subdistrict, Thoen District, Lampang Province; 2) to study the process of Buddhist building strength in communities of weaving community enterprises in Mae Wa Sub-district, Thoen District, Lampang Province; and 3) to propose a model for Buddhist strengthening communities of weaving community enterprises in Mae Wa Sub-district, Thoen District, Lampang Province. This study was a qualitative research method using documents tool and in-depth interviews with 17 key informants. Data were analyzed by descriptive content.

The finding were as follows; 1) Community enterprise of weaving group is established a community enterprise by using the local knowledge that has been passed down from ancestors in weaving community. The group has applied and adapted the products as their identity and was selected to get award for producing 4-star woven fabrics with unique techniques based on nature with local wisdom. It makes the weaving group able to rely on themselves and get income from woven fabric products with their own unique.

2) The process of Buddhist strengthening community are divided into 6 factors namely; 1) Finding an alliance with ideas; 2) Establish group under the Act on Promotion of Community Enterprises; 3) Management group is suitable for each other; 4) Participation of communities; 5) Support of government; and 6) network of weaving groups.

3) Models of Buddhist strengthening communities of weaving group community enterprises include: 1) the models with self-reliant as follows: (1.1) Production and tools appropriate to their own knowledge; (1.2) Knowledge transfer to the next; (1.3) Promoting weaving as a main occupation; and (1.4) Cooperation. 2) The self-reliance model according to the TERMS theory as follows: (2.1) the Communities use innovations to increase product

quantity and quality; (2.2) community enterprises can generate income and become self-reliant; (2.3) the community enterprises produce products as the sympathize with environment; (2.4) the Community Enterprise has a generous heart and sympathize with each other; and (2.5) the Community Enterprise has encouraged physically, mentally, socially and emotionally. 3) The Buddhist Model of strengthen promotion, namely: (3.1) the members of group know how to sacrifice things, knowledge and good behavior; (2.2) the members had spoken polite words and encourage each other; (3.3) the members know how to practice oneself for the benefit of themselves and others; and (3.4) the members are consistently posing to help and support each other.

Keywords: Model; Strength Community; Community Enterprise

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสความเปลี่ยนแปลงตามสังคมยุคโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ส่งผลต่อวิถีความเป็นอยู่ที่จะทุกคนต่างเกิดการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ทั้งการผลิต การบริโภคทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม จนเกิดความเสื่อมเสียทางด้าน ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ชุมชนละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยเป็นแบบอย่างการปฏิบัติและแสดง เห็นอัตลักษณ์ของตนเอง จนกระทั่งก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคมไทย อาทิเช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาด้านค่านิยมแบบผิดๆ ปัจจุบันพื้นที่ หลายแห่งหันมาวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกด้วยการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่อาศัยการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้ ความรู้จากภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตในชุมชนและใส่ใจต่อการเสริมสร้างทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของ คนในชุมชนให้กลับมาสู่วิถีความเป็นอยู่อันสงบสุข และเป็นชุมชนต้นแบบหรือชุมชนเข้มแข็งต่อไป

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2548) ได้กล่าวถึง การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้บริบทชุมชนให้เกิด การรวมตัวและปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อที่จะสานสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมให้เกิดพลัง สามารถสนับสนุน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ในลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นชุมชนเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่รอสูตรสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ไม่นั่งรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก แต่ร่วมกันค้นหาทางออกจากปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเอง
2. เป็นชุมชนที่ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ เป็นอิสระจากการครอบงำของคนอื่น สถาบันอื่น องค์กรอื่น ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง พ่อค้า ข้าราชการ อาจารย์ เอ็นจีโอ เป็นอิสระเพราะตัดสินใจด้วยข้อมูลและความรู้ที่ค้นหาไม่ใช้ เพราะคนอื่นบอกหรือแนะนำ ซึ่งเมื่อเราผิดพลาดขาดทุนคนแนะนำไม่เคยรับผิดชอบอะไรเลย
3. เป็นชุมชนที่จัดการ “ทุน” ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนซึ่งหมายถึงอะไรที่มากกว่าเงิน เป็นทุนทรัพยากร ความรู้ภูมิปัญญา ทุนโภชนาการและทุนทางสังคม ทำให้มีรากฐานมั่นคง มีหลักประกันชีวิตที่

ไม่ได้ฝากชีวิตไว้กับธุรกิจการค้าที่ชุมชนมักไม่มีความรู้ความชำนาญ แต่ฝากไว้กับระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงและพอเพียง

4. เป็นชุมชนที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใสตรวจสอบได้ ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ด้วยสันติวิธีแห่งภูมิปัญญา (เสรี พงศ์พิศ, 2548 : 51)

สุวัฒน์ คงแป้น (2541 : 7) ได้อธิบายการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นการสร้างภาพลักษณ์อันดีงามแก่สังคมให้สามารถขับเคลื่อนในการบริหารจัดการตนเองและพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง โดยการเชื่อมโยงหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ชุมชนได้เข้าใจในการอยู่ร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ โดยเฉพาะชุมชนที่ได้นำภูมิปัญญาและพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นตนเองเพื่อสร้างรายได้ สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันทางการค้า และผลักดันให้สินค้าชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้นไป (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548) ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้วางเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์หรือวิสาหกิจชุมชนให้เกิดเป็นกลไกสนับสนุนการพึ่งพาของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง ยิ่งในช่วงที่ประเทศไทยกำลังประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งด้วยการส่งเสริมขีดความสามารถวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน (ชฎากาญจน์ เจริญรบ และคณะ, 2555 : 1 – 5) เพื่อช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง

การทอผ้าในสังคมล้านนาถือได้ว่าเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยชุมชนได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อทำธุรกิจการค้าผ้าทอ ซึ่งการทอผ้าในสังคมล้านนาจะต้องอาศัยฝีมือประณีตเป็นพิเศษทั้งการยกเป็นลวดลายด้วยไหมสีสดด้นเงินและทองจัดเป็นงานชั้นวิจิตรศิลป์ เป็นผ้าของเจ้านายและชนชั้นสูงนิยมลายแบบเรขาคณิต ลายดอกไม้เครือเถาและรูปสัตว์ต่าง ๆ โดยผ้าของล้านนามีอิทธิพลต่อราชสำนักในกรุงเทพมหานครเป็นอันมาก ปัจจุบันผ้าที่ใช้ในราชพิธีต่าง ๆ ก็ยังทอด้วยช่างที่สืบสายจากเจ้าล้านนาไทยถ้าเป็นผ้าพื้นเมืองของล้านนา ยกดอกลวดลายมีน้อยลายผ้ามีลักษณะเป็นแถบสีขั้วรอบตัวเห็นได้โดยทั่วไปทางภาคเหนือ ด้วยเหตุพื้นที่ของล้านนามีอาณาเขตติดต่อกับชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ทำให้ผ้าทอมีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่น และการทอผ้าต่างก็มีวิธีการและเทคนิคที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ บางแห่งมีการทอด้วยวิธีกลับด้ายหรือย้อนเส้นด้ายเรียกว่า ลายน้าไหล ผ้าน่านิยมสอດด้นเงินและทองด้วย จากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดภูมินทร์จะเห็นประเพณีและวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าชนิดต่าง ๆ ทั้งชายและหญิง

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง เป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากกลุ่มทอผ้าตามภูมิปัญญาชาวบ้านตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย ได้รับการสืบทอดกันมา โดยกลุ่มได้มีการจัดตั้งเมื่อปี พุทธศักราช 2543 เริ่มต้นด้วยมีสมาชิก 15 คน ทอผ้าด้วยกี่พื้นเมือง ทอถุงย่าม และผ้าตัดเสื้อไว้ใช้เอง กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดลำปาง ศูนย์การศึกษานอกกระบวนตามอัธยาศัยและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เว แม้ว่าพื้นที่ที่ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนด้านต่าง ๆ ในการผลักดันกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แต่กระนั้นก็จะต้องหารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่ม ตั้งแต่การผลิต การจำหน่าย และการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ชุมชน เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้ทำการทอผ้าและเป็นการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นที่มีต่อองค์ความรู้ของท้องถิ่นที่ยึดถือและปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้ที่มั่นคงตามนโยบายภาครัฐและเป็นการสืบสานอนุรักษ์ภูมิความรู้อันทรงคุณค่าให้อยู่คู่กับชุมชนตลอดไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบทวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง
- 2.2 เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

3.1 วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารที่เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือการวิจัย
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า กลุ่มผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มชุมชนในพื้นที่ เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์และประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง

3.2 พื้นที่การวิจัย โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 17 คน ได้แก่ 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า 7 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน และ 3) กลุ่มชุมชนในพื้นที่ 5 คน

3.4 คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย เพื่อนำไปสู่การศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

2. คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. การขอหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำลงไปขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรกลุ่มเป้าหมายเชิงพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษากระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

5. การสรุปองค์ความรู้จากการลงพื้นที่และการประมวลภาพนิ่ง

6. การเผยแพร่บทความวิจัยและจัดทำรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสรุปและนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

4. ผลการวิจัย

4.1 บริบทวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง พบว่า การทอผ้ากลุ่มทอผ้าบ้านแม่เวทำช่างได้ร่วมกันเป็นกลุ่มแล้วจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยการอาศัยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้าที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษในการทอผ้าลายชุมชนหรือลายผ้าเอกลักษณ์ ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถนำมาสู่การประยุกต์และดัดแปลงเป็นสินค้าที่สามารถสร้างและแสดงเอกลักษณ์ ชาติพันธุ์ ความเชื่อที่เป็นวิถีชีวิตชุมชนที่อิงอาศัยธรรมชาติ จนทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้รับรางวัลคัดสรรระดับ 4 ดาว ที่มีเทคนิคและ

กรรมวิธีการผลิตที่มีรูปแบบเฉพาะตนเอง เช่น กรรมวิธีการย้อมสี กรรมวิธีการแช่ด้วยน้ำค่าง การต้มฝ้ายด้วยน้ำสีธรรมชาติ การให้เตี๊อดก่อนลงเอาด้ายลงต้ม เป็นต้น ซึ่งกระบวนการผลิตเป็นวิธีการเฉพาะและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยธรรมชาติและภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้าที่มีลวดลายและอัตลักษณ์ตนเองชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง

4.2 กระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่หวะ อำเภอลำปาง พบว่า การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อาศัยปัจจัยปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ 6 ประการ ได้แก่

1) การหาแนวร่วม โดยการรวบรวมบุคคลที่มีความคิด ความเชื่อ ความรู้และความสามารถเข้ามาช่วยกันทำงาน และผลักดันให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติได้กำหนดไว้

2) การจัดตั้งกลุ่ม โดยกลุ่มได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พุทธศักราช 2548 เพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มในการผลิตผ้าทอที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปู่ย่าตายายที่นำวัสดุทางธรรมชาติมาดัดแปลงเป็นเครื่องนุ่มห่ม และนำมาดัดแปลงเป็นสินค้าตามความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค

3) การบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า กลุ่มได้มีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล เพื่อให้การดำเนินงานดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาช่วยเหลือตั้งแต่แรกเริ่มและผลักดันให้กลุ่มได้รับการพัฒนาทางด้านความรู้ พัฒนาศักยภาพการผลิตและการออกแบบ ตลอดจนการตัดแปรงสินค้าให้เหมาะสมกับยุคสมัยจนกลุ่มสามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเอง

5) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการช่วยเหลือด้านความรู้ อุปกรณ์เครื่องมือ การประสานงาน และรูปแบบการผลิตสินค้าที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคบนการใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของตนเอง

6) ภาวศึเครือข่ายกลุ่มผ้าทอ กลุ่มได้สร้างเครือข่ายผ้าทอมือในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อช่วยในการผลิตสินค้าในกรณีมีจำนวนการสั่งซื้อมากและไม่ทันตามกำหนด และได้รับงานจากภาวศึเครือข่ายในกรณีนี้เช่นกัน เครือข่ายจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างงานและการผลิตสินค้าของกลุ่มได้เป็นอย่างดี

4.3 รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่หวะ อำเภอลำปาง พบว่า การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าสามารถจำแนกรูปแบบการสร้างชุมชนเข้มแข็งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1) รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบพึ่งพาตนเอง โดยกลุ่มมีรูปแบบในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1.1 การผลิตและเครื่องมือ ชุมชนอาศัยความรู้และเครื่องมือเหมาะสมตามภูมิความรู้ตนเอง และได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น 1.2 การถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลัง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องถ่ายทอดความรู้ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อเป็นการสืบสานองค์ความรู้ สืบสานวิถีการทอผ้า สืบสานกรรมวิธีการผลิตสินค้าที่เป็นลายอัตลักษณ์ท้องถิ่น 1.3 การส่งเสริมอาชีพผ้าทอเป็นอาชีพหลัก แม้ชุมชนจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำ

นา) แต่ปัจจุบันการทอผ้าสร้างรายได้และจำนวนผู้สั่งซื้อจำนวนมากจนไม่สามารถผลิตสินค้าได้ทันกำหนด ซึ่งทางชุมชนควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้เพื่อชุมชนจะสามารถสร้างรายได้และรักษาผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน 1.4 การสร้างความร่วมมือกับกลุ่มชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระให้แก่กลุ่มในการผลิตสินค้า และเป็นการกระตุ้นชุมชนในพื้นที่และข้างเคียงเกิดการมีส่วนร่วม ตระหนักและเห็นคุณค่าการประกอบอาชีพผ้าทอที่สร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ตนเองและชุมชน

2) รูปแบบการพึ่งพาตนเองตามหลักทฤษฎี TERMS พอสรุปได้ดังนี้ 2.1 ชุมชนใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีเพื่อช่วยการเพิ่มปริมาณและคุณภาพสินค้าการผลิตจากผ้าทอ โดยใช้เครื่องมือการทอผ้าทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ที่ใช้ก็กระทัดและใช้เส้นด้ายสังเคราะห์เข้ามาใช้ในการผลิตผ้าทอ เพื่อช่วยให้ประหยัดเวลาในการทอผ้าและสามารถเลือกสีเส้นด้ายตามความต้องการของผู้บริโภค 2.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีและสามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับสนับสนุนและช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านการผลิต การออกแบบ และการตลาดจนกลุ่มสามารถพึ่งพาตนเองได้ 2.3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ใช้ทรัพยากรและความรู้มาสู่การสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ทอผ้าที่เป็นด้วยอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2.4 ด้านจิตใจ การผลิตสินค้าผ้าทออาศัยภูมิปัญญาวัฒนธรรมในท้องถิ่นด้วยความรัก ความสามัคคี การมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จนเกิดความเสียสละ มีจิตอาสาและตระหนักถึงความสำคัญการอยู่ร่วมกัน 2.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม การรวบรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นบนพื้นฐานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นการแต่งตัว เครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ และขับเคลื่อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ จนกลุ่มเกิดความเข้มแข็ง มีความมั่นคงด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและอารมณ์ สามารถสร้างรายได้อันเกิดจากมรดกทางปัญญาของชุมชน

3) รูปแบบการส่งเสริมความเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธ โดยอาศัยหลักการสงเคราะห์ชุมชนตามหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ 3.1) ทาน สมาชิกกลุ่มรู้จักการเสียสละสิ่งของ ความรู้และการปฏิบัติตนที่ดี 2.2) ปิยวาจา สมาชิกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความเข้าใจอารมณ์และความรู้กันกันเป็นอย่างดี สามารถแลกเปลี่ยน พูดคุยด้วยน้ำคำอันสุภาพ และให้กำลังใจกันและกัน 3.3) อัตถจริยา สมาชิกรู้จักการบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น มีความเสียสละกำลังกาย ความรู้ และอนุเคราะห์แก่เพื่อนสมาชิกด้วยกัน และ 3.4) สมานัตตตา สมาชิกวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย คอยให้การช่วยเหลือและอนุเคราะห์กันอยู่ตลอดเวลา และปฏิบัติตัวเปรียบเสมือนญาติพี่น้องด้วยกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าตำบลแม่วะ อำเภอลำปาง” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

5.1 การทอผ้าของกลุ่มบ้านแม่วะทำช่างได้ร่วมตัวกันเป็นกลุ่มแล้วจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยการอาศัยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้าที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อประดิษฐ์หรือทำขึ้นมาใช้สอยในครัวเรือนที่มีวิถีกรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการนำทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิด

ประโยชน์ สอดคล้องกับ ณมน ธนินธยางกูร และคณะ (2561 : 23-34) ที่ศึกษาการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายบ้านหนองงูจาร์ยผาง กรณีศึกษา: กลุ่มถักทอไท บ้านหนองงูจาร์ยผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า การทอผ้าเกิดจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนเพื่อใช้สอยภายในครอบครัวและได้รับประสบการณ์การทอผ้าฝ้ายจากการอบรมกลุ่มถักทอไท ซึ่งหลังจากเข้ารับการอบรมแล้วได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้ชุมชนใกล้เคียงและพัฒนาการการทอผ้าให้มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ะท่าช้างก็มีการนำวัสดุทางธรรมชาติมาดัดแปลงใช้ในการทอผ้าเพื่อใช้ในครอบครัวก่อน และได้ออกแบบลายผ้าทอ คือ ลายผ้าเกล็ดเต่าจนเป็นอัตลักษณ์ผ้าลายที่มีความโดดเด่นในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ เกศินี บัวดิศ (2560 : 55-84) ได้ศึกษาผ้าทอพื้นเมืองของชาวอีสาน ที่มีลักษณะการผลิตที่แตกต่างจากที่อื่นจนเป็นลวดลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด มีเอกลักษณ์และมีความโดดเด่น และทำให้ผ้าทอเป็นมรดกอันล้ำค่า ซึ่งลายผ้าเกล็ดเต่าของกลุ่มถูกนำมาใช้ดัดแปลงเป็นสินค้าที่สามารถสร้างและแสดงเอกลักษณ์ ชาติพันธุ์ ความเชื่อของชุมชนจนทำได้รับรางวัลคัดสรรระดับ 4 ดาว ที่มีเทคนิคและกรรมวิธีการผลิตที่มีรูปแบบเฉพาะตนเอง ซึ่งสอดคล้องความเห็น นางช่าย แก้วแสนสาย (การสัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2566) ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านแม่ะท่าช้าง ที่อธิบายถึง กรรมวิธีการผลิตผ้าทอที่มีวิธีการย้อมสี การแช่ด้าย การต้มฝ้ายด้วยน้ำสีธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการผลิตเป็นวิธีการเฉพาะกลุ่มจนทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมีอัตลักษณ์เฉพาะจนได้รับรางวัลพระราชทาน แม้ว่าปัจจุบันจะมีการนำศาสตร์สมัยใหม่ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นท้องถิ่นในการผลิตผ้า โดยการใช้ด้ายสังเคราะห์และกึ่งกระตุกเข้ามาช่วย เพื่อให้กลุ่มสามารถผลิตสินค้าให้ทันตามความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคและช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการผลิตอีกด้วย แต่กลุ่มก็ยังมีการผลิตสินค้าที่มีลวดลายและอัตลักษณ์ของชุมชนสืบต่อมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

5.2 กระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อาศัยปัจจัยปัจจัย การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อาศัยการมีแนวร่วมทั้งทางด้านคิด ความเชื่อ ความรู้และความสามารถ เพื่อร่วมกันจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พุทธศักราช 2548 ได้กำหนดไว้ ซึ่งการรวบตัวของกลุ่มได้มีการบริหารจัดการโดยการจัดตั้งโครงสร้างการจัดการกลุ่มเพื่อช่วยเหลือและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย เพื่อการผลิตผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปู่ย่าตายายที่คอยให้การอบรมสั่งสอนจากการนำวัสดุทางธรรมชาติมาดัดแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2565 : 89 – 98) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้นำภูมิปัญญาการทอผ้ามาสู่การสร้างรายได้ และคิดค้นลวดลายเฉพาะชุมชนเพื่อนำมาสู่การรูปผลิตภัณฑ์ มีการบริหารจัดการกลุ่มที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้นำมีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องและมีการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจอื่น ๆ ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ะท่าช้างก็เช่นกัน ทางหน่วยงานภาครัฐและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือกลุ่มให้ดำเนินพัฒนาศักยภาพการผลิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มได้นำภูมิความรู้และลวดลายผ้าทอที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษนำมาแปรรูปเป็นสินค้าที่ทันสมัยตอบสนอง

ความต้องการแก่ผู้บริโภค สอดคล้องกับ ปารมี แก้วสีพันดอน และคณะ (2561 : 9 - 14) ได้ศึกษาบทบาทสตรีในการสืบทอดอาชีพการทอผ้าไหม บ้านสะผ่าย เมืองชะนะสมบูน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ผลิตสินค้าเพื่อรักษาความโดดเด่นและภูมิปัญญาจากการสืบทอดลวดลายผ้าทอโบราณ และการต่อยอดประดิษฐ์ลวดลายใหม่ที่มีความทันสมัยและตอบสนองต่อต้องการของลูกค้า นอกจากนี้ การผลิตสินค้าของกลุ่มบ้านแม่วะท่าช้างนั้นได้มีการสร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มทอผ้าเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนในกรณีที่มีการสั่งซื้อจำนวนมากและไม่สามารถผลิตผ้าได้ทันเวลา ทางกลุ่มก็จะให้ภาคีด้วยกันช่วยผลิตสินค้าให้ทันกำหนด ในทางกลับกันทางกลุ่มก็ได้รับงานการผลิตจากกลุ่มเครือข่ายในกรณีนี้เช่นกัน ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่วะท่าช้าง สามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเองได้เป็นอย่างดี

5.3 รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า สามารถจำแนกรูปแบบการสร้างชุมชนเข้มแข็งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1) รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบพึ่งพาตนเอง โดยกลุ่มได้มีการผลิตสินค้าผ้าทอด้วยกรรมวิธีที่ทันสมัยและอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อผลิตสินค้าในรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการแก่ผู้บริโภคตามยุคสมัย แต่กระนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็ประสบปัญหาด้านบุคลากรที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ประสิทธิภาพในการทำงานอาจจะน้อยกว่าวัยหนุ่มสาว ซึ่งกลุ่มควรมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เยาวชนและวัยหนุ่มสาวได้ตระหนักถึงคุณค่าการทอผ้า สอดคล้องกับ ปิณันท์ ปุณณพระภา และคณะ (2561 : 159 - 168) ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อภูมิปัญญาและการสืบทอดผ้าทอไทยพวน บ้านใหม่ จังหวัดนครนายก โดยกลุ่มประสบปัญหาด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่เด็กและเยาวชน เพราะจำนวนสมาชิกน้อยและเป็นผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจการสืบสานความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งจะทำให้เอกลักษณ์การทอผ้าสูญหายไป การถ่ายทอดความรู้แก่นุชนรุ่นหลังควรเร่งด่วนเพื่อป้องกันและรักษาภูมิปัญญาด้านการผลิตผ้าทอและลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมการทอผ้าให้เป็นอาชีพหลักสำหรับบุคคลที่ไม่ได้ประกอบอาชีพด้านกิจกรรมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนกิจกรรมการทอผ้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าการทอผ้า สอดคล้องกับ ณัฐริกา บุตรศรี และคณะ (2563 : 56 - 67) ได้ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหม บ้านหลุ่งประดู่ ตำบลหลุ่งประดู่ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา โดยแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม จะต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมกลุ่มทอผ้าใหม่ให้มีความยั่งยืนและการสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีหลักสูตรการสอนทอผ้าเพื่อปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนเห็นคุณค่าภูมิปัญญา การบันทึกลวดลายผ้าไหม เพื่อเป็นหลักฐานและถ่ายทอดภูมิปัญญาอันล้ำค่าของบรรพบุรุษดำรงอยู่ต่อไป อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระให้แก่กลุ่มผ้าทอ และเป็นการกระตุ้นชุมชนให้เห็นคุณค่าการทอผ้าที่สร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ตนเองและชุมชน และเป็นการรักษาอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอของชุมชนสืบต่อไป

2) รูปแบบการพึ่งพาตนเองตามหลักทฤษฎี TERMS นั้น จะต้องเริ่มด้วยการมีความรู้และการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตสินค้า โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้นำความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่เข้ามา

ประยุกต์ใช้ควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการผลิตและค่าใช้จ่าย และสามารถตอบสนองปัจจัยด้านการบริโภคของผู้ซื้อได้เป็นอย่างดี จนทำให้ระบบการจัดการภายในกลุ่มมีความสามัคคี มั่นคง และรักใคร่กลมเกลียวกัน และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าให้แก่กันและกันสอดคล้องกับ ภัทรานิษฐ์ สิทธิพันธ์ (2565 : 128 – 241) ที่ศึกษาการพัฒนาารูปแบบและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสิ่งทอชุมชนพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการพัฒนาลิขสิทธิ์จะสามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และตอบสนองความต้องการของตลาด รวมถึงการแสดงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของผลิตภัณฑ์ด้วยการใช้เทคนิคการย้อมสีธรรมชาติและการตัดเย็บรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยทดลองย้อมสีธรรมชาติจากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น ได้แก่ ใบมะม่วง, ใบขี้เหล็ก, ดอกอัญชัน ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่หวะทำช้างก็มีอัตลักษณ์การผลิตผ้าที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น จนทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนเอง จนทำให้กลุ่มสามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งกลุ่มยังได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อเข้าช่วยเหลือและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคคลและการผลิตสินค้า โดยนำความรู้ที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ให้เหมาะสมกับทรัพยากรทางธรรมชาติและสังคม ส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดความเข้มแข็ง มีน้ำใจไมตรีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกิดจิตอาสาและตระหนักถึงความสำคัญการอยู่ร่วมกัน ซึ่งทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและสนับสนุนทั้งความรู้และการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ อรณิชา ทศดา และคณะ (2563 : 88 – 99) ได้ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหม อำเภอบึงนคร จังหวัดนครราชสีมา โดยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมจะต้องได้รับการ สนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อส่งเสริมกลุ่มทอผ้าไหมมีความยั่งยืนและต่อเนื่อง มีการจัดหลักสูตรการทอผ้าให้กับสถาบันการศึกษาและส่งเสริมการบันทึกจดหมายเหตุผ้าไหมเป็นคู่มือสำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่หวะทำช้างก็เช่นกัน แม้กลุ่มจะสามารถพึ่งพาตนเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่กระนั้น ควรมีการส่งเสริมในรูปแบบของหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจเข้าไปศึกษากระบวนการและวิธีการทำผ้าทอไหม เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถขับเคลื่อนอัตลักษณ์และคุณค่าผ้าทอที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3) รูปแบบการส่งเสริมความเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธด้วยการสงเคราะห์ชุมชนตามหลักสังคหวัตถุธรรม โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรู้จักการเสียสละสิ่งของ ความรู้ และการประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อกัน ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่มีงานแต่ก็มาอยู่ร่วมกันเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กินข้าวร่วมกัน หัวเราะและปลอบโยนกัน และกัน นางแดง อริยะดิบ (การสัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2566) สมาชิกชุมชนบ้านแม่หวะทำช้าง ได้กล่าวว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุมีเวลาว่างมากและอยู่ลำพัง การเข้ามาร่วมกลุ่มทอผ้าทำให้ทุกคนมีจิตใจที่ดี รู้จัก คำนึง และกินข้าวร่วมกัน แม้บางครั้งบางคนอาจจะไม่มีอาหารมากินแต่ก็สามารถกินร่วมกันอย่างมีความสุข จนทำให้ทุกคนต่างเข้าใจซึ่งกันและกัน พุดจากกันด้วยความเป็นมิตร และรู้จักการบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น เสียสละและเกิดจิตอาสาในการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับ พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธิเมธี และสุชี มากมูลดี (2562 : 10 – 19) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสังคหวัตถุองค์ธรรมแห่งการสังคมสงเคราะห์ โดยสมาชิกเกิดจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสังคม ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกัน รู้จักคุณค่าความเป็นมนุษย์ รู้จัก

การวางตนและรู้จักการแบ่งปัน และการบำเพ็ญประโยชน์เป็นการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมมีความสุข บำเพ็ญประโยชน์ตามโอกาสอันควรและควรปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงมีการเกื้อกูลกันตลอดเวลา ทั้งคอยช่วยเหลือ คอยแบ่งเบาภาระงาน คอยอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน จนทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลายเป็นครอบครัวใหญ่ที่คอยสนับสนุนและช่วยเหลือกันอย่างเสมอมา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนบุคลากรที่มีความสามารถในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์การทอผ้าหรือการเรียนรู้วิธีการซ่อมจากกลุ่มที่มีความชำนาญในการซ่อมบำรุงก็กระตุกเพียงแค่ 1 คน เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มสามารถผลิตสินค้าได้ตามความต้องการผู้บริโภค

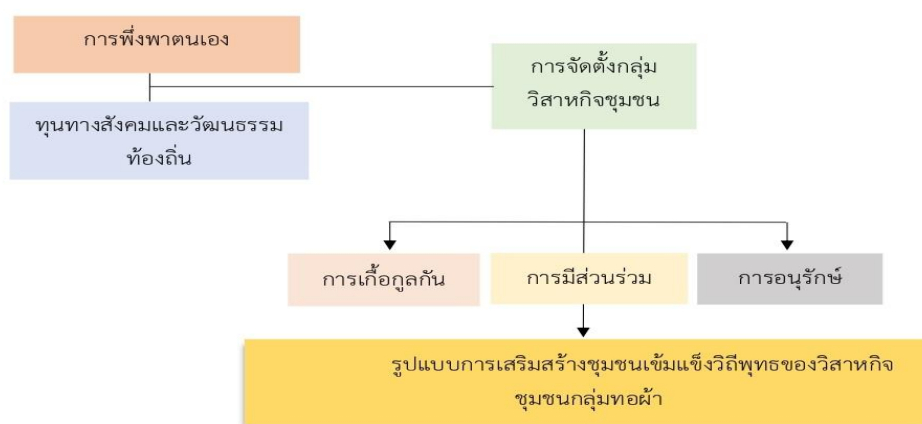
2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำคู่มือการทำผ้าทอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำไปใช้เป็นคู่มือสำหรับการขยายกลุ่มในพื้นที่หรือสำหรับชุมชนใกล้เคียงที่มีความสนใจให้เห็นเป็นรูปธรรม

3) คณะสงฆ์และชุมชนควรร่วมกันสร้างเครือข่ายเข้ามาช่วยสนับสนุนสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อใช้ในทางพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างรายได้และการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชน

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรมีการศึกษาการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของศูนย์ทอผ้าชุมชนเพื่อปลูกจิตสำนึกแก่เด็ก เยาวชน และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสานอัตลักษณ์และคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้และความมั่นคงต่อเศรษฐกิจและสังคม ตลอดถึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนให้ดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นการเสริมสร้างสุขภาวะ 4 มิติ ได้แก่ มิติทางร่างกาย มิติทางจิตใจ มิติทางสังคม และมิติทางปัญญา ที่ทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนอย่างแท้จริง

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาพ 1 การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า

จากการศึกษาบริบทวิสาหกิจชุมชน กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธ และรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอดงเจริญ จังหวัดลำปาง พบว่า มีปัจจัยที่สำคัญต่อการเสริมสร้าง ได้แก่

1. ปัจจัยการพึ่งพาตนเอง โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าตระหนักถึงการพึ่งพาตนเองให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข บนพื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นตนเอง

2. ปัจจัยด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นรากฐานมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการสนับสนุนของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยในการผลักดันทางด้านความรู้และความสามารถจนเกิดการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้

การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้ามีความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามหลักวิถีพุทธอาศัยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่

1. การเกื้อกูลกัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอาศัยหลักสังคหัตถุธรรมในการช่วยเหลือ อนุเคราะห์ และเป็น การสานความสัมพันธ์อันดีภายในกลุ่ม มีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจความรู้สึกและรู้จักการแบ่งภาระความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานร่วมกัน จนกระทั่งความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ที่มีสมาชิกเปรียบเสมือนพี่น้องที่ต่างเข้าใจและรู้สึกถึงความต้องการภายในกลุ่ม

2. การมีส่วนร่วม โดยทางส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนและช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้ด้านการผลิต การออกแบบ การใช้เทคโนโลยีการผลิต การประชาสัมพันธ์ และอื่น ๆ

3. การอนุรักษ์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าถือเป็นหนึ่งกระบวนการที่ช่วยในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน โดยการใช้มรดกทางปัญญาและเป็นการสร้างรายได้จนทำให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเอง

8. บรรณานุกรม

เกตุณี บัวดิศ. (2560). ผ้าทอพื้นเมืองของชาวอีสาน. วารสารพื้นถิ่นโขง ชี มูล, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน 2560, หน้า 55-84.

ชฎากาญจน์ เจริญรบ และคณะ. (2555). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา, ปีที่ 11 ฉบับที่ 124 ประจำเดือนธันวาคม 2555, หน้า 1 - 5.

ณมน ธนินธยางกูร วรพจน์ พรหมจักร และสุภิกัตร์ บุญแน่น. (2561). การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายบ้านหนองงูจายผาง กรณีศึกษา: กลุ่มถักทอไท บ้านหนองงูจายผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2561, หน้า 23-34.

- ณัฐริกา บุตรศรี และคณะ. (2563). การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหม บ้านหลุ่งประดู่ ตำบลหลุ่งประดู่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา. *HUSO Journal of Humanities and Social Sciences*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – เมษายน 2563, หน้า 56 - 67.
- ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, ปีที่ 17 ฉบับที่ 61 ประจำเดือนกรกฎาคม – กันยายน 2565, หน้า 89 - 98.
- นางขำ แก้วแสนสาย. (2566, 14 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย พระประจักษ์ณพนกจิ [การบันทึกเสียง]. ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านแม่ะท่าช้าง ตำบลแม่ะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง.
- นางแดง อริยะดิบ. (2566, 14 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย พระประจักษ์ณพนกจิ [การบันทึกเสียง]. สมาชิกชุมชนบ้านแม่ะท่าช้าง ตำบลแม่ะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง.
- ปารมี แก้วสีพันดอน และคณะ. (2561). บทบาทสตรีในการสืบทอดอาชีพการทอผ้าไหม บ้านสะพ่าย เมืองชนะสมบุญ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม*, ปีที่ 5 ฉบับพิเศษ 2561, หน้า 9-14.
- ปิลันต์ ปุณณประภา และคณะ. (2561). ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อภูมิปัญญาและการสืบทอดผ้าทอไทยพวน บ้านใหม่ จังหวัดนครนายก. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม (The Journal of Social Communication Innovation)*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน, หน้า 159-168.
- พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธีเมธี และสุชี มากมูลดี. (2562). สังคหวัตถุองค์ธรรมแห่งการสังคสมสงเคราะห์. *วารสารพุทธมคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวสุวิสิฐาราม*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2562, หน้า 10 – 19.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่). (2548). *นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- ภัทรานิษฐ์ สิทธิพันธ์.(2565). การพัฒนารูปแบบและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสิ่งทอชุมชนพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี (วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองลายโบราณบ้านสระบัวเก่า). *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, ปีที่ 14 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2565, หน้า 128 - 241.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2548). *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- สุวัฒน์ คงแป้น. *ชุมชนท้องถิ่นกำหนดอนาคตประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักสื่อสารการพัฒนา สถาบันองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน), 2541, หน้า 7.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, หน้า 51.

อรณิชา ทศตา สุกัญญา ใจอดทน และศิริกาญจน์ พิลาบุตร.(2563). การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านใน
การทอผ้าไหม อำเภอปรางค์ จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1
ประจำเดือนมกราคม – มีนาคม 2563, หน้า 88 – 99.